

Senad Pizović*

Analiza pravosuđa BiH s osvrtom na praktične probleme stranke u postupku

Sadržaj

1. Uvod
2. Pravosuđe Bosne i Hercegovine u očima javnosti
3. Dugotrajnost postupka
4. Neujednačena sudska praksa
5. Zaključak

1. Uvod

U ovom radu ću ukazati na neke aspekte praktičnog rada sudova Bosne i Hercegovine, odnosno na svakodnevne probleme koje stranke imaju u postupcima pred sudom. Advokat je prva i posljednja linija odbrane stranke koju zastupa i uvijek je „na terenu“ tako da neposredno zapaža praktične probleme u radu pravosudnih institucija. Jedino advokat traži pravdu za svoju stranku pred različitim sudijama, različitim tužiocima i u različitim postupcima.

Nije zahvalan zadatak iz pozicije advokata pisati o pravosuđu Bosne i Hercegovine. Potpuna analiza bi zahtijevala mnogo opsežnije istraživanje i prikupljanje materijala koji je rasut po nepreglednim odlukama. Odlučio sam zbog toga uzeti u obzir samo segmente problema sa kojima sam se kao advokat u svakodnevnom radu susretao i koji su na jednak način opterećivali i advokata i stranku. Budući da pratim reakcije stranaka koje zastupam čini mi se da je posebno važan međusobni odnos nosioca pravosudnih funkcija i slika koju ostavljaju u javnosti. Pored toga, značajan je problem dugotrajnosti postupka i neujednačena sudska praksa. I jedno i drugo karakterizira rad sudova u Bosni i Hercegovini.

2. Pravosuđe Bosne i Hercegovine u očima javnosti

Najprije bih istakao da se u javnosti BiH može primijetiti krajnje neodgovoran odnos prema izgovorenim stavovima o pravosuđu BiH. Osobe koje imaju pristup medijima daju sebi za pravo da paušalno vrednuju rad pravosuđa Bosne i Hercegovine i da ga žestoko kritikuju. U medijima se ne preza ni od pokušaja diskreditacije nosioca pravosudnih funkcija. Ovdje su u istoj poziciji i pojedini mediji i nosioci pravosudnih funkcija¹. Nerijetko se pojedine sudije, tužiocima, pa čak i

* Autor je advokat i član Regionalne advokatske komore Sarajevo

¹ Usp. tekstove npr: Josip Šimić: Kako je Dalida Burzić planirala pravosudni udar!, pod: <http://www.dnevno.ba/vijesti/josip-simic-kako-je-dalida-burzic-planirala-pravosudni-udar-120570/>; Kreso: U BiH

ministri kroz medije jedni drugima obraćaju na način koji se ne može svrstati u domen kulturnog i profesionalnog ophođenja, a što u očima prosječnog posmatrača izaziva razumnu sumnju u povjerenje pravosudnih institucija.²

Eklatantan primjer neprofesionalnog izvještavanja medija i primjer ataka na sudiju je krivični postupak protiv tada osumnjičenog Alije Delimustafića i dr. iz 2017. godine³. Naime, u tom predmetu sudeće vijeće je donijelo odluku da se odbija prijedlog za određivanje pritvora tada osumnjičenom Delimustafiću, a odmah potom je cijelo sudijsko vijeće bilo kroz medije izloženo javnoj diskreditaciji i slobodno rečeno javnom linču. Nije se prezalo ni od iznošenja privatnih i obiteljskih stvari sudija koje su donijele predmetnu odluku.⁴

Postavlja se pitanje da li Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, te u konkretnom slučaju i predsjednik suda, imaju obavezu da reaguju i da zaštite sudije od ovakvih i sličnih, neprimjerenih izvještavanja. Smatram da su oni u odnosu na ovakva izvještavanja „pali na testu“. Mnogo je sličnih primjera, ali bih istakao, kao zabrinjavajući primjer, javno suočavanje nosioca pravosudnih funkcija koje se odvija na međusobno uvredljiv način.⁵

Smatram da bi Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine trebalo raditi na ovom problemu: ako se javno ne poštuju nosioci pravosudnih funkcija, kako osigurati poštovanje sudova i njihovih odluka od građana koji dolaze u situaciju da njihova sudbina zavisi od nosioca pravosudnih funkcija koji se uzjamao vrijeđaju i javno difamiraju. Svakako da pravosuđe mora biti predmet javne kritike. No ona mora biti u funkciji unapređenja pravosuđa i zbog toga se mora vratiti u stručne okvire. Na ovakav način se od nosioca pravosudnih funkcija pravi „reality show“ i on zasigurno nije u funkciji održavanja i podizanja njihova ugleda.

3. Dugotrajnost postupka

U prvom susretu klijentima koje zastupam skrenem pažnju i upoznajem ih sa činjenicom da redovan parnični postupak, bio po Zakonu o parničnom postupku hitan ili ne, traje u prosjeku četiri do pet godina. Uobičajeno je da prvostepeni postupak traje prosječno godinu i pol dana, a drugostepeni postupak traje u prosjeku tri do pet godina. Neki od potencijalnih klijenata se obeshrabre nakon ove informacije i odustanu, dok se drugi, sa nevjericom, upuštaju u sudski postupak.

postoji pravosudna mafija, pod: <https://avaz.ba/vijesti teme/145680/kreso-u-bih-postoji-pravosudna-mafija>; Donlagić: U BiH djeluje pravosudna mafija, pod: <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Djonlagic-U-BiH-djeluje-pravosudna-mafija/350532>, očitavanje: 20. 08. 2018.

² Usp. npr. tekstove: Ministar Mektić dužan isplatiti 3.500,00KM Ružici Jukić, tekst su objavili portali Klix, Glasa Srpske, Faktora, i 24-sata kao i dnevne novine Oslobođenje i Nezavisne novine, npr. pod: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/ministar-mektic-duzan-isplatiti-3-500-km-ruzici-jukic/180405115>; Perić: Ja nisam problem; Tegeltija: To što radite je licemjerno, pod: <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Peric-Ja-nisam-problem-Tegeltija-To-sto-radite-je-licemjerno/450057>, očitavanje: 20. 08. 2018.

³ U predmetu Kantonalnog suda u Sarajevu br. 09 0 K 026508 16 K iz 2017.

⁴ Usp. tekstove pod naslovom Pravda sutkinje Adise Zahiragić: Ekspertica za oslobađanje porodice Delimustafić može se pronaći, pod: <http://www.zurnal.info/novost/20206/ekspertica-za-oslobadjanje-porodice-delimustafic> očitavanje: 20. 08. 2018; Kako se Alija Delimustafić obreo na slobodi, pod: <https://vijesti.ba/clanak/338997/kako-se-alija-delimustafic-obreo-na-slobodi>, očitavanje: 20. 08. 2018; Sudijski par za izlazak iz pritvora?, pod: <http://www.infobiro.ba/article/952252>, očitavanje: 09. 07. 2018.

⁵ Televizijsko sučeljavanje predsjednika VSTV-a Milana Tegeltije i sudije Suda BiH Branka Perića dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=iEzPig4wMos>, očitavanje: 09. 07. 2018.

Problem dugotrajnosti postupka nije novi, ali se ne rješava. Dugotrajnost u parničnom postupku ne odgovara strankama u postupku, ni tužitelju ni tuženom. Primjera radi, u parničnom postupku zbog isplate duga, tužitelj mora čekati na isplatu dugi niz godina, a tuženi, ako izgubi taj spor, biti će prinuđen da isključivo zbog dugotrajnosti postupka plaća zakonske zatezne kamate za kašnjenje u višegodišnjem plaćanju. Do ovoga ne bi došlo da sud brzo i efikasno rješava predmete u kojima sudi.

Redovni sudovi ne prave razliku ni u odnosu na radne sporove, koji su sukladno članu 42 Zakona o parničnom postupku F BiH⁶ hitni postupci⁷, kao što ne prave razliku ni u odnosu na radne sporove radi utvrđivanja nezakonitog otkaza ugovora o radu, odnosno u situaciji kada je radniku dat otkaz ugovora o radu i kada taj isti radnik traži da sud preispita takvu odluku poslodavca⁸, pa tako suđenja u ovakvim sporovima traju više godina. Ovim se krši pravo na suđenje u razumnom roku.

Konačno, stranke u postupku se odlučuju i za pokretanje postupaka pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine radi povrede prava na pravično suđenje u odnosu na suđenje u razumnom roku. U praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine se takve apelacije mahom usvajaju: utvrđuje se povreda prava na pravično suđenje u razumnom roku i nalaže se kantonu na čijem području je sud osnovan isplatu na ime naknade nematerijalne štete koja nije zanemariva (300,00 KM do 1.500,00 KM po apelantu zavisno od dužine trajanja postupka)⁹. Ilustracije radi postupajući po apelacijama apelanata po ovom osnovu Ustavni sud BiH je u periodu od 2008. do 2017. godine donio ukupno 1.447 odluka u kojima je utvrdio povredu prava na pravično suđenje u razumnom roku i to samo u parničnom i izvršnom postupku. U svim predmetima Ustavni sud BiH je naložio budžetskim institucijama plaćanje odštete, odnosno naknadu nematerijalne štete apelantima, a ukupan iznos ovako dosuđene naknade u navedenom periodu iznosi oko 1,8 miliona KM.¹⁰

Sigurno je da će se iznos naknade za štete i povećati, imajući u vidu da su se stranke ohrabrile na podnošenje apelacija Ustavnom sudu BiH po ovom osnovu. Osnovni problem ovdje vidim u činjenici da *nema direktne odgovornosti* nosioca pravosudnih funkcija po ovom osnovu, tako da je malo vjerovatno da će se u smislu ubrzanja postupka nešto na ovom polju promijeniti.

⁶ Sl. nov. FBiH 53/03, 73/05, 19/06 i 98/15.

⁷ U postupku u parnicama iz radnih odnosa, a osobito pri određivanju rokova i ročišta, sud će uvijek obraćati osobitu pažnju na potrebu hitnog rješavanja radnih sporova.

⁸ Npr. u predmetu Općinskog suda u Sarajevu br. 65 0 Rs 610917 16 Rs tužba radi utvrđivanja nezakonitog otkaza je podnijeta dana 11. 11. 2016, a prvostepena presuda kojom se usvaja tužbeni zahtjev je donesena dana 12. 06. 2018. U predmetu Općinskog suda u Sarajevu br. 65 0 Rs 384173 13 Rs tužba radi utvrđivanja nezakonitog otkaza je podnijeta dana 10. 10. 2013, a prvostepena presuda kojom se usvaja tužbeni zahtjev je donesena dana 21. 08. 2014. Protiv ove presude tuženi je izjavio žalbu dana 04. 09. 2014. i predmet se još uvijek nalazi u radu kod Kantonalnog suda u Sarajevu br. 65 0 Rs 384173 15 Rsž. Tužitelj u ovom predmetu je dopisom od 11. 11. 2016. urgirao kod Predsjednika Kantonalnog suda u Sarajevu radi donošenja odluke po žalbi tuženog ističući da se radi o hitnom postupku, a Predsjednik Kantonalnog suda u Sarajevu je svojim dopisom od 01. 12. 2016. odgovorio tužitelju da je odobreno da se navedeni predmet tretira kao hitan, međutim do dana izrade ove analize drugostepena odluka nije donesena.

⁹ Npr. Odluke Ustavnog suda BiH br. AP-2422/17 od 12. 12. 2017, AP 1062/15 od 10. 05. 2017, AP 4394/13 od 21. 10. 2014.

¹⁰ Podatak objavljen na www.zurnal.info od 08. 06. 2017. sa naslovom: „Sistemska kršenje ljudskih prava: Zbog sporosti pravosuđa država mora platiti 1,8 miliona maraka!“, očitavanje: 09. 07. 2018.

4. Neujednačena sudska praksa

Sljedeći problem jeste neujednačena sudska praksa. Riječ je o problemu koji izaziva sumnju u rad pravosuđa, jer po istom pravnom osnovu stranke dobiju različite ili suprotstavljene stavove istog suda. Strankama je iz perspektive advokata teško objasniti u čemu je problem. U posljednje vrijeme ovaj problem je posebno izražen u parnicama radi potraživanja iz radnog odnosa gdje se u identičnim činjeničnim i pravnim sporovima pred istim sudom donose potpuno različite odluke.¹¹ Istakao bih da je svaki postupak slučaj za sebe i da rezultat u svakom konkretnom slučaju zavisi od dokaza koji se prezentiraju sudu u konkretnom postupku. Ove postupke svjesno ističem zbog toga što se radi se o tzv. tipskim tužbama koje sam sa istom dokaznom građom podnosio kao punomoćnik stranaka. Postupajuće sudije istog suda su zauzimale različite stavove što je strankama koje zastupam bilo nemoguće objasniti.

Vrhovni sud Federacije BiH također nije imun na različite stavove u praksi sa sličnim ili istim predmetima. Tako, primjera radi u odnosu na potraživanje razlike manje isplaćene plaće po osnovu usklađivanja sa bruto satnicom zbog povećanja troškova života više od 5 % u nominalnom iznosu za sve plaće Vrhovni sud F BiH je donio presudu¹² kojom se revizija usvaja, drugostepena presuda preinačava, žalba tuženog odbija i prvostepena presuda potvrđuje. Ovom presudom Vrhovni sud F BiH je dakle zauzeo stav da tužitelji imaju pravo na ovaj vid naknade. Međutim, u identičnom parničnom postupku Vrhovni sud Federacije BiH donio presudu¹³ kojom je reviziju tuženog usvojio, drugostepenu presudu kojom je dosuđeno tužiteljima potraživanje razlike manje isplaćene plaće po osnovu usklađivanja sa bruto satnicom zbog povećanja troškova života više od 5 % u nominalnom iznosu za sve plaće preinačio i tužitelje odbio sa ovako postavljenim tužbenim zahtjevom. Dakle, u vremenskom periodu od dva mjeseca donesene su dvije potpuno različite odluke, a u odnosu na isti pravni osnov i u odnosu na identičan parnični postupak.

Ustavni sud BiH je zauzeo stav da praksa sudova i nedosljedna primjena materijalnog prava u istim ili sličnim slučajevima može voditi kršenju načela vladavine prava iz člana I/2 Ustava BiH i načela pravne sigurnosti kao neodvojivog elementa vladavine prava.¹⁴ Rukovodeći se navedenim načelima, Ustavni sud BiH je naglasio da podržava praksu Evropskog suda da načelo pravne sigurnosti čini segment prava na pravično suđenje iz člana II/3.(e) Ustava BiH i člana 6 stav 1 Evropske konvencije, jer kada postoje odstupanja u primjeni suštinski iste pravne odredbe na osobe koje pripadaju identičnoj grupi, onda to pokreće pitanje pravne sigurnosti, a prema stajalištu Evropskoga suda za ljudska prava jedan od fundamentalnih aspekata vladavine prava načelo pravne sigurnosti, načelo koje se pretpostavlja u Konvenciji.¹⁵

¹¹ Primjera radi kod potraživanja naknade za ishranu u toku rada (topli obrok) za period od 06. 12. 2015. do 04. 03. 2016. (nakon prestanka važenja Izmjena i dopuna Granskog kolektivnog ugovora) sud je usvojio tužbene zahtjeve u predmetima Općinskog suda u Sarajevu br. 65 0 Rs 545628 15 Rs, 65 0 Rs 560917 16 Rs, 65 0 Rs 545783 15 Rs, 65 0 Rs 546032 15 Rs, 65 0 Rs 546679 15 Rs, 65 0 Rs 546206 15 Rs, dok je odbio tužbene zahtjeve u predmetima br. 65 0 Rs 552250 16 Rs, 65 0 Rs 580830 16 Rs, 65 0 Rs 554495 16 Rs, 65 0 Rs 562889 16 Rs, 65 0 Rs 560920 16 Rs, 65 0 Rs 583264 16 Rs.

¹² Presuda Vrhovnog suda F BiH br. 65 0 Rs 400133 17 Rev od 05. 12. 2017.

¹³ Presuda Vrhovnog suda F BiH br. 65 0 Rs 291373 15 rev od 03. 10. 2017.

¹⁴ Ustavni sud BiH, npr. Odluka o dopustivosti i meritumu AP 138/08 od 28. 04. 2010.

¹⁵ *Beian protiv Rumunjske*, aplikacija br. 30658/05, st. 39, ECHR 2007-XIII.

S ovim u vezi, zadatak pravosuđa je osigurati konzistentnost u odlučivanju kao jedan od uvjeta za jednakost pred zakonom i pravnu sigurnost. Nadalje, uloga višeg suda u državi je upravo da rješava sukob sudske prakse, izbjegne razilaženje i osigura jednoobraznu primjenu prava.¹⁶ Iz opisane prakse slijedi da ni Vrhovni sud F BiH ne osigurava stanardarde koje zahtijeva Ustavni sud BiH u pogledu osiguranja načela vladavina prava.

Pored oprečnih odluka istog suda, nije rijetkost da same presude ne daju razloge o odlučnim činjenicama u toku postupka ili nemaju smisla, a glavni krivac za to je „copy-paste sistem“ ili prosto rečeno, prepisivanje obrazloženja iz drugih presuda. Svakako da je kompjuterizacija pravosuđa olakšala posao svim djelatnicima pravosuđa, ali u mnogome je uništila i kvalitet odluka u smislu uvjerljive argumentacije. Razloga mogućnosti da se kopiraju stavovi iz drugih odluka, bez osvrta na konkretno činjenično stanje svakog predmeta za sebe.¹⁷

5. Zaključak

Pokušao sam u osnovnim crtama ukazati na probleme u pravosuđu BiH sa kojima se susrećem u svakodnevnom radu. Oni izazivaju sumnju u pravilan i stručan rad pravosuđa u cjelini. Ovim ne želim negirati pozitivna iskustva sa pravosuđem i da u njemu djeluju časni i odgovorni nosioci pravosudnih funkcija. Ukazivanjem na probleme u svakodnevnom radu jednog advokata želim doprinijeti artikulaciji praktičnih problema i njihovom rješavanju.

U odnosu na problem javne samoprezentacije, smatram da bi Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH moralo poduzeti mjere da se izbjegnu neprimjereni nastupi nosioca pravosudnih funkcija u javnosti i njihovo uzajamno optuživanje. Istovremeno bi se morale poduzeti i mjere kojima bi se nosioci pravosudnih funkcija zaštitili od neprimjerenog i neprofesionalnog izvještavanja medija u odnosu na njihov rad nosioca pravosudnih funkcija.

Kada je u pitanju problem nedonošenja odluka u razumnom roku, smatram da bi prvi korak bio da Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH poduzme mjere kojima bi se utvrdila odgovornost za nedonošenje odluka u razumnom roku. To bi, vjerujem, spriječilo ili bar znatno umanjilo dugotrajnost sudskih postupaka u BiH. Ukoliko postoje objektivne okolnosti poput preopterećenosti suda, ili nedostatka materijalnih i ljudskih resursa, VSTV bi trebalo pokrenuti inicijativu da se tačno određenim sudovima omoguće adekvatni materijalni i ljudski resursi. Time bi se pomogao rad ciljanih sudova. Takva inicijativa VSTV-a, kojoj bi prethodila analiza kritičnih tačaka u radu sudova, trebala bi se predstaviti kao elementarni javni interes čime bi odgovornost prešla u ruke legislativne vlasti.

U odnosu na neujednačenu sudsku praksu, smatram da je potrebno da se u svaki sud imenuje sudija za ujednačavanje sudske prakse čiji bi isključivi zadatak bio da se izbjegne različita sudska praksa sudova, a što bi sve na koncu dovelo do većeg povjerenja javnosti u pravosuđe BiH i olakšalo ostvarivanje prava stranaka u postupku.

¹⁶ ESLJP, *Vusić protiv Hrvatske*, aplikacija br. 48101/07, presuda od 01. 10. 2010, st. 45.

¹⁷ Primjera radi: presuda Općinskog suda u Sarajevu br. 65 0 Rs 600710 16 Rs od 02. 07. 2018. kojom se odbija tužbeni zahtjev tužitelja kao neosnovan, a u obrazloženju iste presude se navodi da je tužbeni zahtjev osnovan i prepisuju se stavovi presuda u predmetima br. 65 0 Rs 519178 15 Rs i 65 0 Rs 516979 15 Rs u kojima je usvojen tužbeni zahtjev. Također treba spomenuti kao primjer presudu kantonalnog suda u Bihaću br. 01 0 U 012415 18 Uvp od 03. 07. 2018. u čijem se obrazloženju doslovno, sa svim greškama na koje se ukazuje u zahtjevu, prepisuje dio obrazloženja iz osporavane presude br. 01 U 012415 17 U od 02. 04. 2018. i na njemu se zasniva presuda.

Summary

Analysis of the BiH judiciary with reference to the practical problems of the party in the open market

I have tried to show practical problems in the BiH judiciary I encounter in my daily work. They cast doubt on the proper functioning of the judiciary as a whole. One should not neglect the positive features of the judiciary, especially the honorable and responsible holders of judicial functions, but addressing problems in the daily work of a lawyer can certainly contribute to the articulation of practical problems and their resolution.

With regard to the issue of public self-representation, I believe that the High Judicial and Prosecutorial Council of BiH should take measures to avoid inappropriate behavior of the public prosecutor and their mutual accusation. At the same time, measures should be taken to protect the holders of judicial functions from inappropriate and unprofessional reporting of the media in relation to their work of judicial functionaries.

When it comes to problem-solving issues within a reasonable time, I consider that the first step would be for the BiH High Judicial and Prosecutorial Council to take measures to determine the responsibility for not making a decision within a reasonable time. This would, I believe, prevent or at least significantly reduce the length of court proceedings in BiH. If there are objective circumstances such as court overload or lack of material and human resources, the HJPC should initiate the initiative to provide appropriate courts and tribunals with adequate material and human resources to assist the work of targeted courts. Such a HJPC initiative that would precede the analysis of critical points in the work of the courts should be presented as an elementary public interest by which responsibility would be transferred to the hands of the legislative authority.

With regard to uneven judicial practice, I consider that it is necessary to appoint a judge for the harmonization of court practice in each court, whose exclusive task would be to avoid the different case law of the courts, which would ultimately lead to greater public confidence in the BiH judiciary and facilitated the exercise of the rights of parties in the proceedings.